

УДК 378.124:63

Олег Лазарєв

СФОРМОВАНІСТЬ ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ АГРАРНИХ ВНЗ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

В статті аналізується один із домінуючих напрямів удосконалення підготовки майбутніх фахівців аграрного профілю – запровадження у вищих аграрних навчальних закладах системи розвитку професійної комунікативної компетентності викладачів. Важливу роль у дослідженні поставленої проблеми відіграє особистість викладача. Робота викладачів вищих аграрних закладів освіти спрямована на організацію цілеспрямованої роботи зі студентами в напрямі збагачення їхнього словникового запасу з майбутнього фаху й удосконалення професійної комунікативної компетентності.

Ключові слова: *майбутні фахівці аграрного профілю, професійна комунікативна компетентність, викладачі-аграрники, компетентнісний підхід.*

Важливу роль у дослідженні поставленої проблеми відіграють не тільки окремі методичні прийоми чи заходи, навіть не знання самі по собі, а, насамперед, особистість викладача. Аналіз організаційної структури занять зі спеціальних та фахових дисциплін показав, що викладачі, розпочинаючи заняття, добре усвідомлюють значення мовленнєвої підготовки майбутніх фахівців, але не завжди враховують психологічні особливості та умови активізації комунікативних процесів студентів у навчально-пізнавальній діяльності.

Рівень педагогічної майстерності викладачів переважно із аграрною освітою, які не мають достатньої психолого-педагогічної підготовки з методики викладання, не завжди дає змогу врахувати структурно-логічні міждисциплінарні взаємозв'язки, правильно вибрати систему методів навчання та контролю за теоретичною та практичною підготовкою студентів. Серед форм контролю переважають усне індивідуальне або фронтальне опитування, що є досить поверховими. При цьому рівень зворотного зв'язку між викладачем і студентами залишається вкрай низьким. Також наявна методична одноманітність, монотонність занять, що призводить до зниження активності студентів, появи мотивів уникання, а не досягнення успіху. З огляду на існування інтерактивних та інноваційних технологій, їх застосування в навчальному процесі відбувається стихійно і незорганізовано.

Частина науково-педагогічних працівників не підготовлена до формування професійної комунікативної компетентності студентів, що

проявляється у відсутності психолого-педагогічних знань стосовно цієї професійно важливої якості особистості; недостатній сформованості власної професійної комунікативної компетентності окремих педагогів та їх готовності до формування такої компетентності майбутніх фахівців.

Слід звернути увагу і на методичні питання, пов'язані з формуванням професійної комунікативної компетентності у студентів. Було встановлено, що дана проблема на методичних семінарах спеціально не обговорювалась. Одночасно всі викладачі, які брали участь в експерименті, наголошують на необхідності підвищення рівня професійної комунікативної компетентності випускників та визначення об'єктивних показників оцінювання досліджуваної компетентності, а також власної готовності до формування професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю на засадах компетентнісного підходу.

Проблема професійної компетентності, педагогічної діяльності викладачів-аграрників є об'єктом наукових інтересів таких вчених, як Л. Барановської, А. Дьоміна, С. Заскалети, Т. Іщенко, П. Лузана, В. Манька, О. Полозенко, В. Свистун та ін. У своїх роботах вони досліджують проблеми, особливості педагогічної компетентності викладачів вищого аграрного навчального закладу, фактори удосконалення її якості. Узагальнюючи результати наукових пошуків дослідників, можна зробити висновок, що одним із домінуючих напрямів удосконалення підготовки фахівців аграрного профілю є запровадження у вищих аграрних навчальних закладах системи розвитку професійної компетентності викладачів. Можна погодитися з думкою вчених [1, с. 245], що для забезпечення ефективного формування у майбутніх фахівців аграрного профілю професійної комунікативної компетентності на засадах компетентнісного підходу необхідно реалізувати систему підготовки та підвищення педагогічної майстерності викладачів закладів вищої аграрної освіти.

З огляду на це метою статті є дослідження важливої умови формування професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю на засадах компетентнісного підходу – сформованості готовності викладачів аграрних ВНЗ до формування професійної комунікативної компетентності студентів.

Для методичного забезпечення роботи викладачів-аграрників було розроблено блок семінарів-практикумів «Основи формування професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю на засадах компетентнісного підходу» для НПП, які викладають на факультеті агрономії, що реалізовує одну з основних педагогічних умов формування досліджуваної компетентності – сформованість готовності викладачів аграрних ВНЗ до формування професійної комунікативної компетентності студентів (таблиця 1).

Таблиця 1

**Навчально-тематичний план блоку семінарів-практикумів
для викладачів «Основи формування професійної комунікативної
компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю
на засадах компетентнісного підходу»**

ТЕМИ		Кількість годин				
		всього	у тому числі			
			лекції	практичні	семінарські	тренінги
<i>Модуль 1.</i>						
<i>Теоретичні основи професійної комунікативної діяльності.</i>						
1.	Базові поняття формування професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю.	6	–	2	2	2
2.	Обґрунтування засад компетентнісного підходу у вищій аграрній освіті.	6	–	2	2	2
3.	Проблеми сучасного професійного мовлення фахівців аграрного профілю.	6	–	2	2	2
4.	Компетентнісний підхід до формування професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю.	6	–	2	2	2
5.	Словники та інша наукова, навчально-методична і довідникова література.	4	–	2	2	–
Всього за модулем		28	–	10	10	8
<i>Модуль 2.</i>						
<i>Методологічні аспекти формування професійної комунікативної компетентності.</i>						
1.	Психолого-педагогічні основи формування професійної комунікативної компетентності. Етапи засвоєння професійних комунікативних елементів. Семантика професійних назв і фахових понять.	4	–	2	2	–
2.	Основи психолінгвістики та соціолінгвістики як теоретична база теорії комунікації.	4	–	2	2	–
3.	Методики формування професійних комунікативних знань, умінь і здатності майбутніх фахівців аграрного профілю.	4	–	2	2	–
4.	Проблеми реалізації педагогічних умов формування професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців-агрономів.	4	–	2	2	–
5.	Критерії, показники та рівні сформованості професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців аграрного профілю.	4	–	2	2	–
6.	Процес оволодіння понятійно підсистемою загальноосвітніх, спеціальних і фахових дисциплін. Принцип міждисциплінарності.	4	–	–	2	2
7.	Лінгводидактична модель збагачення словникового запасу майбутніх фахівців аграрного профілю на міжпредметній основі.	4	–	2	2	–
8.	Професійна комунікативна грамотність в усному та писемному мовленні. Лінгводидактичне тестування.	6	–	2	2	2
Всього за модулем		34	–	14	16	4
Усього		62	–	24	26	12

Програма блоку семінарів-практикумів охоплює три взаємопов'язані в педагогічній практиці компоненти: педагогічний, психологічний і методичний та передбачає використання широкого спектру методів навчання: лекційного, імітаційного, ігрового, моделювання, тренінгового, дискусії, самостійної роботи тощо.

Навчально-тематичний план блоку семінарів-практикумів розподілений на дві частини: теоретичні основи термінологічної роботи та психолого-педагогічні засади формування професійної комунікативної компетентності. Обґрунтуємо вибір тематики блоку.

Перша частина тем актуалізує і формує у викладачів базові знання, вміння і навички відносно професійної комунікативної діяльності та передбачає вивчення особливостей системної організації, генетичних джерел формування та аналізу лексико-граматичного складу, способів творення та закономірностей нормування сучасних професійних назв і фахових понять.

Мета вивчення тем цієї частини блоку – систематизувати, узагальнити й поглибити теоретичні знання з основ вживання професійних назв і фахових понять, удосконалити мовленнєві уміння та навички у побудові професійного висловлювання, грамотного відтворення запропонованих та створення власних наукових текстів, ведення професійної документації, оволодіти більш високим рівнем культури професійного мовлення.

Для прикладу наведемо одну з підтем семінару-практикуму.

Тема: «Освоєння професійних назв і фахових понять іншомовного походження».

Основні завдання заняття: а) розглянути серед професійних комунікативних елементів наявні національні та інтернаціональні слова; б) ознайомити з іншомовним запозиченням агробіологічних номенклатурних назв (звернути особливу увагу на слова грецького-латинського походження); в) ознайомити з принципами транскрипції та транслітерації; г) визначити основні особливості передачі та асиміляції латинізмів та грецизмів та інших професійно-орієнтованих слів іншомовного походження українською мовою.

Друга частина тем блоку спрямована на формування базових знань із педагогіки та психології, які сприятимуть формуванню професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців-агрономів на засадах компетентнісного підходу: формування та засвоєння понять, основи психології та соціолінгвістики, методики формування знань та умінь, умови формування ПКК, сформованість професійно-комунікативних знань, оволодіння понятійною підсистемою загальноосвітніх, спеціальних і фахових дисциплін, лінгводидактична модель збагачення словникового запасу майбутніх фахівців-агрономів професійними комунікативними елементами на міжпредметній основі, професійна комунікативна грамотність та лінгводидактичне тестування.

Запропонована тематика блоку семінарів-практикумів є орієнтовною і за потреби може доповнюватися, розширюватися, поглиблюватися з урахуванням потреб слухачів в межах відведених годин. Так, слухачам пропонувалися варіативні програми, в яких передбачався вибір тем найбільш цікавих і необхідних у практичній діяльності конкретного викладача агрономічних факультетів. Заняття дали змогу активно залучати викладачів, сприяли узагальненню теоретичних положень, розширенню та поглибленню професійно-комунікативних знань та відшліфовуванню вмінь та здатностей.

Визначаючи зміст блоку семінарів-практикумів, ми враховували, що на успіх підвищення якості педагогічної діяльності викладачів-аграрників впливає їх позитивне ставлення до педагогічної професії та пізнавальний інтерес до змісту навчання. Низький рівень пізнавального інтересу негативно впливає на самостійність, відповідальність, ініціативність в оволодінні педагогічними, психологічними і методичними знаннями. Тому, крім традиційних форм роботи, використовувалися й ті, що потребують активної творчої роботи викладачів. Для того, щоб викликати пізнавальний інтерес слухачів до теми, яка вивчалася, викладачам пропонувалися рольові ігри, педагогічні задачі та проблемні ситуації, вирішення яких здійснювалося всією групою, спираючись на набуті знання.

У процесі дослідної роботи переконалися, що післядипломна освіта тільки тоді стає здатною розвивати особистість викладача, коли вона спрямована на нестандартні, пошукові форми і методи розвитку його педагогічної діяльності, які, в свою чергу, базуються на особистісній потребі, ініціативі, бажанні та пошуках самих викладачів.

При плануванні семінарів-практикумів та при роботі з викладачами враховувалися деякі особливо важливі моменти. Викладач вищого аграрного навчального закладу має певною мірою володіти акторською майстерністю та вміннями, спорідненими з комунікативними: організувати мовлення, правильно будувати фрази, вести монолог, діалог, полілог, варіювати стилістичні прийоми, засоби спілкування. Наведені зауваження були враховані в роботі семінарів-практикумів.

Керівнику блоку семінарів-практикумів під час проведення занять пропонувалося звернути увагу на слабкі та сильні сторони кожного слухача в залежності від їхньої педагогічної підготовки і досвіду, надати кожному з них конкретну допомогу у визначенні шляхів підвищення якості педагогічної діяльності. З огляду на те, що викладачі закладів вищої аграрної освіти мають нагальну потребу і необхідність в організації та проведенні таких семінарів-практикумів, ми спланували блок таким чином, щоб він повністю задовольняв інформацією з досліджуваної проблематики та відповідав реалізації відповідних умов.

У процесі роботи керівник блоку семінарів-практикумів дотриму-

вався таких вимог: визначав мету заняття, конкретні завдання, визначав способи їх досягнення, етапи, методи і форми виконання завдань, прогнозував очікувані результати. У роботі спирався на самостійність, ініціативність, креативність учасників семінару, вимогливо ставився до виконання позааудиторної роботи, враховував психологічні та характерологічні особливості групи, здійснював індивідуалізацію та диференціацію навчальних завдань з урахуванням здібностей і темпераменту слухачів.

Оскільки вдосконалення педагогічної діяльності викладача-аграрника передбачає індивідуальний підхід до кожного зі слухачів, значна увага на цьому та інших етапах формувального експерименту приділялася їх здатності до самоорганізації. Цей принцип ставив перед кожним учасником групи завдання відзначити важливість рекомендацій, запропонованих керівником блоку семінарів-практикумів, і оцінити власний резерв самоорганізації. У процесі організованого навчання необхідно було повернутися до здійснення цієї операції наприкінці навчання і визначити, чи сформувалися у викладачів уміння планувати самостійну роботу.

Організація самостійної роботи спрямовувалася таким чином, щоб поставлені керівником блоку семінарів-практикумів педагогічні проблеми вирішувалися з урахуванням отриманих теоретичних знань і самостійного опрацювання рекомендованої літератури. Ми намагалися змінити позицію учасників семінару-практикуму з пасивної на активну. Це виявлялося в активізації їх мислення, самостійних висновках, позитивному ставленні до навчання. Активне сприймання матеріалу, у свою чергу, позитивно впливало на формування інтересу до педагогічної професії, допомагало співвіднести свої можливості та здібності з вимогами педагогічної діяльності, сприяло формуванню установки, яка є стартовою точкою в удосконаленні педагогічної діяльності викладачів.

Для викладачів організовувалися засідання методичної комісії з питань організації цілеспрямованої роботи зі студентами в напрямі збагачення їхнього словникового запасу з майбутнього фаху й удосконалення професійної комунікативної компетентності.

Узагальнюючи результати наукових пошуків, можна зробити висновок, що одним із домінуючих напрямів удосконалення підготовки фахівців аграрного профілю є запровадження у вищих аграрних навчальних закладах системи розвитку професійної комунікативної компетентності викладачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Полозенко О. В. До проблеми вдосконалення педагогічної діяльності викладачів вищих аграрних навчальних закладів / О. В. Полозенко // Науковий вісник Національного аграрного університету. – 2002. – Вип. № 59. – С. 245–252.